

Politiegeweld en dwangarbeid

De geheime staatspolitie
Osnabrück

Gedenkstätte
Gestapokeller

“R. werd op 21-12-1943 gearresteerd, omdat hij bij een slager 700 gr. worst had gestolen.”

Citaat uit het kaartregister van de Gestapo over Igor Rudchin

“Waarom [heb je gestolen]? Ik had honger. [...] Hij begon met een zweep op mijn rug te slaan. [...] hij sloeg en sloeg maar door.”

Igor Rudchin

Politiegeweld en dwangarbeid De geheime staatspolitie Osnabrück

De geheime staatspolitie (Gestapo) was een van de belangrijkste terreur-instrumenten van de nationaalsocialistische machthebbers. De centrale van de Gestapo Osnabrück bevond zich in de westvleugel van het slot. Van hieruit bewaakten de medewerkers de bevolking van de regio Osnabrück. In de Tweede Wereldoorlog richtte de Gestapo zich vooral op buitenlandse vrouwen en mannen die voor dwangarbeid naar Duitsland waren gedeporteerd. Vervolgd werd wie zich aan de gedwongen arbeid onttrok of verzet pleegde tegen racistische discriminatie.

De tentoonstelling gaat over de maatregelen van de Gestapo tegen vrouwelijke en mannelijke dwangarbeiders. Er kan ook zelfstandig worden onderzocht wie er door de Gestapo werd vervolgd. De macht van de Gestapo wordt getoond en de mensen die die macht uitoefenden. Na de oorlog kwamen de daders er vanaf met lichte straffen. De vervolgenden kregen echter nauwelijks maatschappelijke erkenning en raakten lang in vergetelheid.

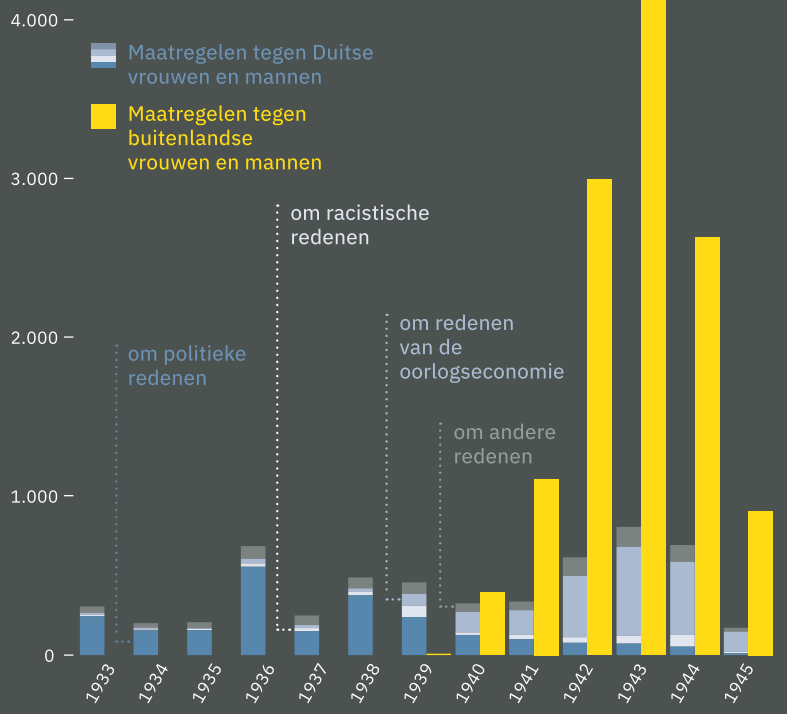
De Herdenkingsplaatsen Gestapokelder en Augustaschacht vormen een historische eenheid. Op de beide locaties is een gezamenlijke permanente tentoonstelling te zien rond het thema ‘Politiegeweld en dwangarbeid’. De herdenkingsplaatsen kunnen afzonderlijk worden bezocht, in willekeurige volgorde.

In het vizier van de Gestapo → 3
 Politieagenten in plaats van rechters → 3
 Dodelijke macht → 7
 Carrière bij de Gestapo → 9
 In het net van de Gestapo → 11
 Verdoezeld en vergeten → 13

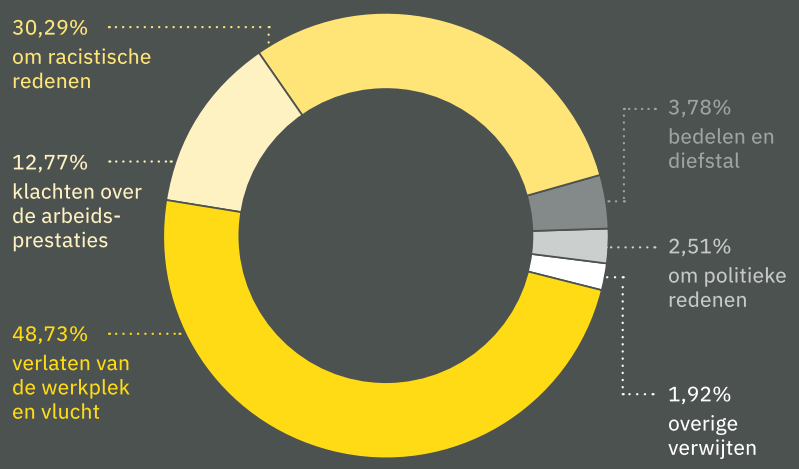
[NIEDERSÄCHSISCHES LANDESARCHIV |
 STANDORT OSNABRÜCK]

[INTERVIEW IGOR RUDCHIN | 2011 | GEDENKSTÄTTEN
 GESTAPOKELLER UND AUGUSTASCHACHT]

Vervolgingsmaatregelen van de Gestapo Osnabrück tussen 1933 en 1945

Waarom de Gestapo Osnabrück buitenlandse vrouwen en mannen vervolgde

In het vizier van de Gestapo

De Gestapo Osnabrück vervolgde mensen die tot de politieke oppositie werden gerekend of niet pasten binnen het racistische wereldbeeld van de nationaalsocialisten. Het ging vooral om communistische, sociaaldemocratische en Joodse vrouwen en mannen, aanhangers van religieuze gemeenschappen zoals de Jehova's getuigen, om homoseksuelen, zogeheten 'asocialen' en mensen met beperkingen en psychische aandoeningen. Daarnaast ging het om buitenlandse vrouwen en mannen. In de regio Osnabrück waren vanaf 1940 vrouwen en mannen die dwangarbeid verrichtten de grootste groep die werd vervolgd. Aangezien de Duitse oorlogseconomie afhankelijk was van de werkkraft van deze mensen, strafte de Gestapo alle pogingen om aan deze dwangarbeid te ontkomen hard af. Het regime vreesde bovendien dat er opstanden zouden uitbreken onder de vrouwen en mannen die voor dwangarbeid naar Duitsland waren gedeporteerd. Binnen het nationaalsocialisme werden ze beschouwd als mindere mensen dan Duitsers. Om die reden moest de Gestapo eventuele contacten met de Duitse bevolking voorkomen en vervolgen.

Politieagenten in plaats van rechters

De SS en de politie breidden geleidelijk de bevoegdheden van de Gestapo uit voor het bestraffen van buitenlandse werkkraften. Na maart 1940 kon de Gestapo iedereen waarvan gezegd werd dat hij of zij niet goed werkte of die niet naar zijn of haar werk kwam opsluiten in een concentratiekamp. Voor geslachtsverkeer met Duitse vrouwen konden Poolse mannen de doodstraf krijgen. In september 1942 stemde de minister van justitie in met het voorstel van het hoofd van de SS om de strafvervolgning van vrouwen en mannen uit Polen en de Sovjet-Unie over te laten aan de politie. Daardoor raakten deze mensen de mogelijkheid kwijt van verdediging voor een rechtbank. Het wetboek van strafrecht zou voor hen niet meer gelden, zodat de Gestapo ze zo hard mogelijk kon bestraffen, ter afschrikking. In bijzondere gevallen droeg de Gestapo in Duitsland werkende mannen en vrouwen uit Polen of de Sovjet-Unie over aan de rechtbanken. De voorwaarde voor een dergelijke procedure was dat de doodstraf al bij voorbaat vaststond.

1

Gedwongen te werken

Igor Rudchin werd op 15 mei 1927 geboren in Sebastopol/Krim. Eind 1941 bezette het Duitse leger Simferopol/Krim, waar het gezin toen woonde. In augustus 1942 werd hij voor dwangarbeid gedeporteerd naar Duitsland. Hoewel hij geen kracht meer had en vermagerd was, moest hij toch zwaar lichamelijk werk doen voor de Klöckner-fabriek in Georgsmarienhütte.

In december 1943 stal Igor Rudchin worst bij een slager. Hij werd betrapt door een voorbijganger en toen overgedragen aan de Gestapo Osnabrück. Na de ondervraging werd hij door Gestapo-functionaris Friedrich Kicker mishandeld met een zweep. Omdat hij probeerde de zweepslagen te ontwijken, werd ook Kickers collega, die Rudchin vasthield, geraakt door de zweep. Woedend ranselden ze Rudchin nu samen af, tot hij buiten bewustzijn raakte. Door deze mishandelingen liep hij blijvende gehoorschade op. De Gestapo noteerde op de registerkaart alleen dat Igor Rudchin een waarschuwing en correctie had gekregen en op 24 december 1943 uit de gevangenis was ontslagen.

2

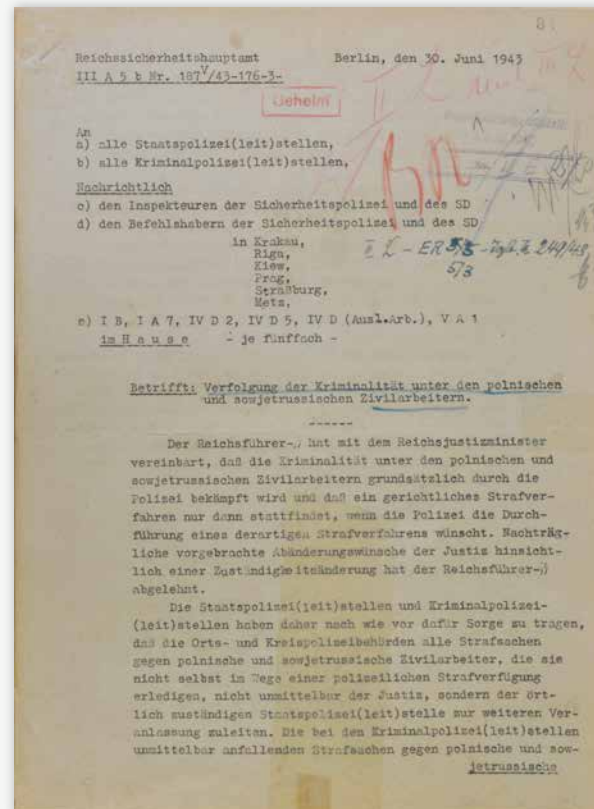
Verzet

In de herfst van 1943 wisten meer dan 100 krijgsgevangenen uit Osnabrück te vluchten. Zij werden bij het vluchten geholpen door Raymond Vinclair en Louis Bertin, twee Fransen die dwangarbeid moesten verrichten bij de 'Reichsbahn', de toenmalige Duitse spoorwegen. Een verklikker verried beiden aan de Gestapo. Vinclair en Bertin werden meerdere dagen hier in de kelder van het slot gevangen gezet en door de Gestapo verhoord.

JeanMarie Vinclair ging op zoek naar het verleden van zijn geëxecuteerde oudoom en maakte daarover een film voor de tentoonstelling.

Keldertrap

De trap leidde naar de eigen gevangenis van de Gestapo en naar andere kelderruimten. De gevangenen werden voor ondervragingen ook naar de kantoren boven gebracht.

"Het hoofd van de Rijks-SS is met de minister van justitie van het Rijk overeengekomen dat de criminaliteit onder werkende burgers uit Polen en de Sovjet-Unie altijd door de politie moet worden bestreden en dat er alleen een strafrechtelijke procedure zal plaatsvinden als de politie van mening is dat een dergelijke strafrechtelijke procedure gewenst is."

Rondschrijven van het Reichsicherheitshauptamt (RSHA)

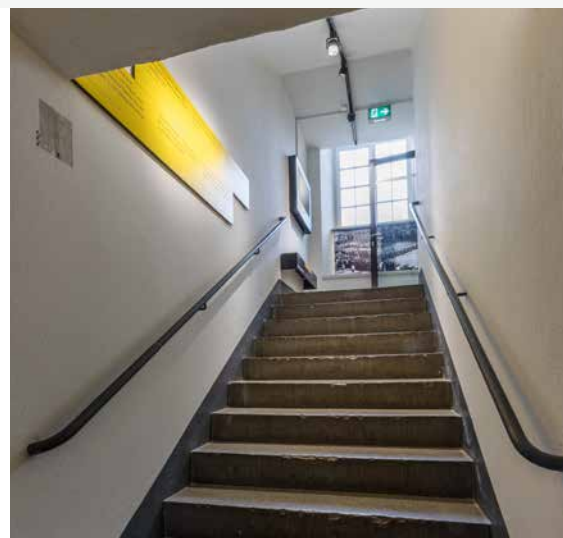
[LANDESARCHIV NRW | ABTEILUNG RHEINLAND]

1 Igor Rudchin in december 1941 in Simferopol/Krim. Na de oorlog ging hij daarheen terug en werkte vele jaren voor de zeescheepvaart. Hij trouwde en werd vader van twee kinderen. Igor Rudchin stierf in 2017, op 90-jarige leeftijd.

[GEDENKSTÄTTEN GESTAPOKELLER UND AUGUSTASCHACHT]

2 Raymond Vinclair, ongedateerd (vermoedelijk rond 1938)

[JEAN-MARIE VINCLAIR]

1

De 'Rijksdagbrandverordening' van 28 februari 1933

§ 1
 “De artikelen 114, 115, 117, 118, 123, 124 en 153 van de grondwet van het Duitse Rijk worden tot nader order opgeschort. Op grond van deze opschorting zijn beperkingen toegestaan van de persoonlijke vrijheid, van het recht op vrije meningsuiting, inclusief de persvrijheid en van de vrijheid van vereniging en vergadering, evenals ingrepen in het brief-, post-, telegraafen telefoongeheim, opdrachten tot huisdoorzoeken, beslaglegging op goederen en de beperking van eigendom, ook als bovengenoemde maatregelen buiten de voorheen gebruikelijke wettelijke begrenzings vallen.”

Dodelijke macht

De nationaalsocialistische machthebbers gaven de Gestapo bevoegdheden die die van een democratisch politieapparaat ver te boven gingen. De Gestapo kon niet alleen vervolging instellen en mensen arresteren, maar kon ook zonder rechterlijk vonnis eigenmachtig straffen opleggen en voltrekken. Ook het doden van gevangenen lag in hun macht. Zij konden hun maatregelen uitvoeren zonder rechterlijke controle. Een van hun belangrijkste vormen van terreur was de ‘Schutzhaf’, een soort voorlopige hechtenis waarmee ze mensen voor onbepaalde tijd konden opsluiten in een concentratiekamp. Het martelen van gevangenen werd gebagatelliseerd als ‘strengere ondervraging’. De macht van de Gestapo ten top was de ‘speciale behandeling’, wat neerkwam op het doden van gevangenen. Beslissingen over leven en dood lagen eerder nog bij het hoofdkantoor van de rijksdienst voor de veiligheid resp. bij het hoofd van de Rijks-SS zelf. In de loop van de oorlog verschoof deze bevoegdheid stapsgewijs naar de hoofden van de plaatselijke afdelingen van de Gestapo.

2

Cellencomplex

De gevangenen van de Gestapo zaten vaak maar een paar dagen vast in de cellen in de kelder van het slot. Daarna werden ze vrijgelaten of naar een andere locatie overgebracht en daar opnieuw gevangen gezet.

1

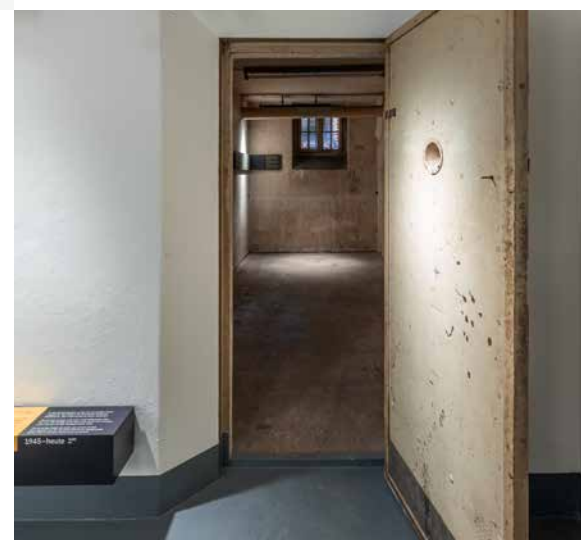
De ‘Rijksdagbrandverordening’ van 28 februari 1933 vormde een beperking van de grondrechten. De nationaalsocialisten gebruikten deze noodverordening om hun heerschappij verder uit te bouwen. Dit was de wettelijke basis voor de willekeurige maatregelen van de Gestapo. Er was geen sprake meer van onaantastbare persoonlijkheidsrechten.

2

De medewerkers van de Gestapo gebruikten een van de schuilkelders in deze kelder om gevangenen te ondervragen en te martelen. Daarbij sloten ze de deuren en vensterluiken, om te zorgen dat het geschreeuw van de mensen die mishandeld werden niet naar buiten kon doordringen. Op de foto uit 2019 is een vensterluik te zien dat bewaard is gebleven.

[REICHSGESETZBLATT | TEIL 1 | JAHRGANG 1933 | NR. 17]

[GEDENKSTÄTTEN GESTAPOKELLER UND AUGUSTASCHACHT]

1

2

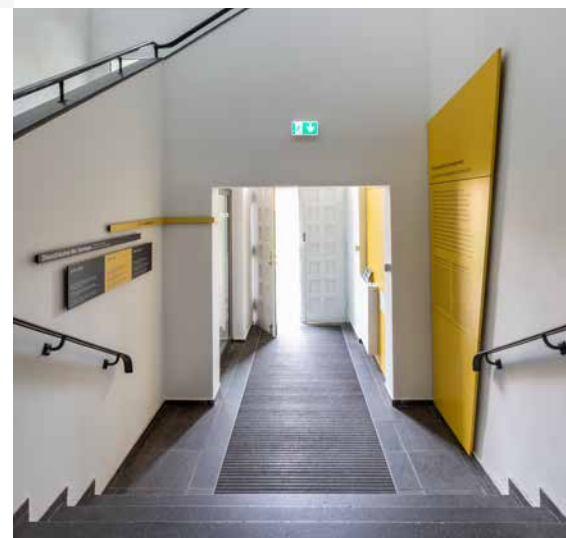
Fritz Rascher, geboren op 14 mei 1914 in Gera, was de zoon van een meester-schilder. Hij werd op zijn achttiende lid van de SS en de NSDAP. Rascher

studeerde in Jena pedagogiek, psychologie en filosofie. Naast zijn beroep als leraar op een lagere school werkte hij als opleider bij het 47e SS-regiment. Daarna maakte hij vanaf 1941 carrière binnen de veiligheidspolitie en de veiligheidsdienst (SD). Eind 1943 kreeg hij de leiding over de Gestapo Osnabrück, die in 1944 het Arbeitserziehungslager (AEL) Ohrbeck oprichtte. Voor hij in januari 1945 werd overgeplaatst naar Berlijn, werd onder leiding van Rascher een dwangarbeider uit de Sovjet-Unie geëxecuteerd in een loods van het goederenstation van Osnabrück. In april 1945 verdween de

vader van twee kinderen spoorloos, nadat hij bij het afscheid nemen van zijn vrouw het volgende zei: "Ik moet gaan en keer nooit meer terug". In 1950 werd hij door het kantongerecht Gera dood verklaard, maar volgens zijn dochter woonde hij in Zuid-Amerika, waar hij vermoedelijk in het jaar 2000 gestorven is.

Dienstvertrekken van de Gestapo

De westvleugel van het in 1673 voltooide slot werd ingericht als paardrijhal. Van 1937 tot 1938 werd hij voor de Gestapo omgebouwd tot dienstvertrekken. Die gebruikte de westvleugel tot 1940 en – na een onderbreking – vanaf 1943, tot het einde van de oorlog. In 1953 werd in het herstelde bouwwerk de pedagogische hogeschool van Osnabrück gehuisvest en vanaf 1973 de universiteit.

Carrière bij de Gestapo

In het voorjaar van 1944 werkten er 34 mannen en 7 vrouwen bij het bureau van de Gestapo Osnabrück. Bijna tweederde van de mannen was afkomstig uit andere beroepen en had geen politieopleiding. Velen van hen hadden voor de oorlog al gesolliciteerd. Later kwamen daar nog oorlogsinvaliden en 'Volksduitsers' uit Oost-Europa bij. Maar eenderde van de mannen had beroepservaring en was opgeleid tot politieagent.

De meeste oudgedienden bij de politie werden pas laat lid van de Nationaalsocialistische Duitse Arbeiderspartij (NSDAP), waarschijnlijk uit opportunisme. Veel van de mensen die afkomstig waren van andere beroepen waren al langer nationaalsocialisten.

Veel functionarissen en medewerkers waren in bezet gebied betrokken bij interventies van de SS en de politie, waarbij misdaden tegen de burgerbevolking plaatsvonden. Deze mannen kwamen met ruwe gewoonten terug naar het Duitse Rijk. Als medewerkers van de Gestapo hadden ze veel vrijheid van handelen. Zo kwam het dat zelfs eenvoudige medewerkers aanbevelingen konden doen over iemands strafmaat.

- 1 De enige bekende groepsfoto van medewerkers van de Gestapo Osnabrück, genomen in 1940 of 1941. De mannen en vrouwen die ook in het voorjaar van 1944 nog bij het bureau werkten zijn gemarkeerd. De medewerkers van de Gestapo werden vaak afwisselend ingezet bij verschillende bureaus binnen het Duitse Rijk en in bezet gebied.

[NIEDERSÄCHSISCHES LANDESARCHIV | STANDORT OSNABRÜCK]

- 2 Fritz Rascher
SS-Hauptsturmführer [kapitein]
Regeringsassessor Hoofd van de Gestapo Osnabrück.
Niet gedateerde foto (rond 1938) uit een personeelsdossier van de SS.

[BUNDESARCHIV | BERLIN]

Geobserveerde en vervolgd personen

Om overzicht te houden over de mensen die gezocht, geobserveerd of vervolgd werden, maakte de Gestapo Osnabrück een kaartenregister aan. Er zijn in totaal 49.390 van deze registerkaarten uit de jaren 1933 tot 1945 overgeleverd. Meestal werden hierop persoonsgegevens vermeld, zoals naam, geboortedatum en -plaats, burgerlijke staat, beroep, geloofsrichting en nationaliteit.

In het veld 'Sachverhalt' [feitelijke informatie] noteerde de Gestapo aanvullende informatie. Daarbij kon het gaan om een opsporingsbevel, een verdenking, of een gebeurtenis die leidde tot een waarschuwing of bestraffing. Bovendien vermeldde de Gestapo door welke sectie het geval in behandeling was genomen en of er een dossier over bestond.

1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Name: (bei Frauen auch Geburtsname) Reinköster										Wohnung: (Zeit der Eintragung ein/stehen) 16.21.1.42 Döhre					Dejonesierte: ja				
Vorname: Hilde										Geburtsort: 19.6.21 Insingdorf					Bildbezeichnung: H/15/44				
Beruf: landw. Gehilfin										Familienstand: led.					Singer-/Hörsch- karte:				
Staatsangehörigkeit: D. R.										Name: Dröge					Schiffscodex:				
Deutsche Einführung:										Glaubens- bekenntnis: evgl.									
Datum der Aufnahme 16.1.42										I P ab. einm Sachverhalt					Staatspolizei/Hei- schützstellen II D-22/42				
6.2.42										Die H. hatte mit ~~ein~~ Polen geschlechtlich verkehrt und ist ~~mit~~ dieser Verkehr nicht ohne Folgen geblieben. Die H. wurde festgenommen und da sie im 8. Monat der Schwangerschaft sich befindet wieder entlassen. Das RSHA hat über die R. Schutzhaft und Unterbringung in das KL Ravensbrück angeordnet. Die Haft wird erst durchgeführt nach der Ratbindung und Beendigung der Stillzeit.					6. St. Nr. 14				

3

2

Hilde Reinköster werd op 19 juni 1921 geboren in Insingdorf/district Melle. Zij werkte als dienstmeisje in het district Melle, toen zij in 1941 de krijgsgevangene Joseph Grzeskowiak leerde kennen. Grzeskowiak was zes jaar ouder dan zij en kwam uit Działyń/Polen.

[HILDE REINKÖSTER | VERMOEDELIJK 1939 | MECHTHILD JÜSCHKE]

Een kleermaker, die ook post rondbracht, verklikte beiden bij de lokale afdeling van de NSDAP. Wilhelm Dröge was in Altenmelle/district Melle het plaatselijke hoofd van de NSDAP. Hij en zijn adjudant droegen Hilde Reinköster in december 1941 over aan de Gestapo Osnabrück.

[WILHELM DRÖGE, VERMOEDELIJK ROND 1948. | NIEDERSÄCHSISCHES LANDESARCHIV | STANDORT OSNABRÜCK]

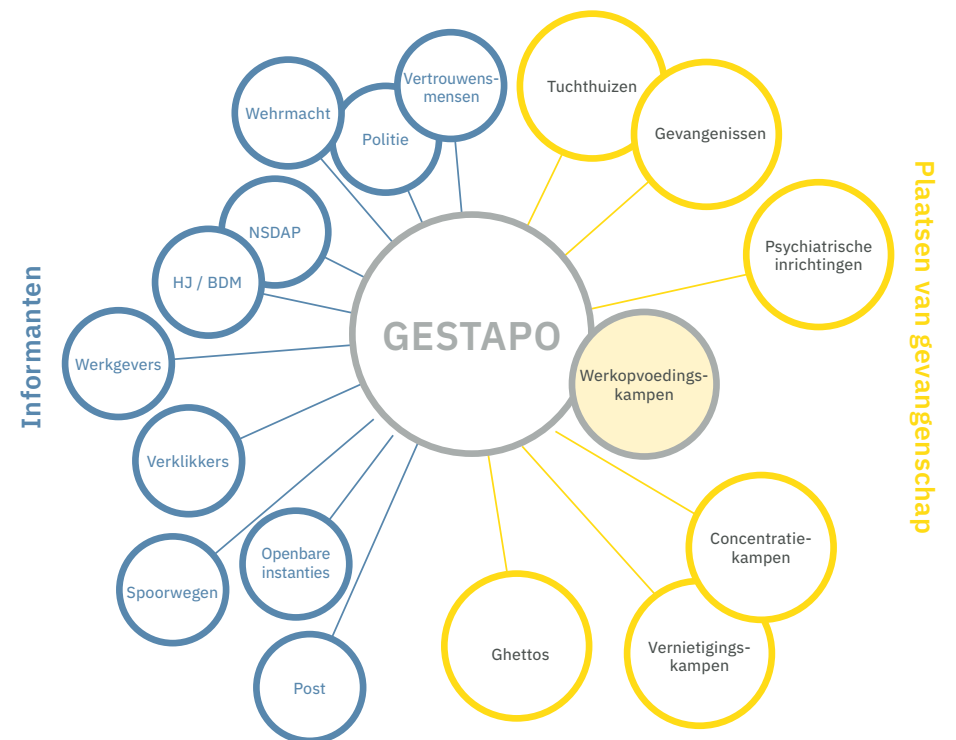
De Gestapo Osnabrück maakte in januari 1942 een registerkaart over Hilde Reinköster aan. Op 28 april 1942 doodde de Gestapo Joseph Grzeskowiak in een bosgebied bij Riemsloh/district Melle. Hilde Reinköster ging op 8 august 1942 voor een jaar naar het concentratiekamp voor vrouwen in Ravensbrück.

[NIEDERSÄCHSISCHES LANDESARCHIV | STANDORT OSNABRÜCK]

In het net van de Gestapo

Medewerkers van de politie, functionarissen van de NSDAP en medewerkers en ambtenaren van staatsinstellingen en gemeentelijke instellingen waren verplicht om met de Gestapo samen te werken. Iedere man of vrouw kon daarbij zelf beslissen hoever hij of zij wilde gaan. Om illegale groeperingen te kunnen ontmaskeren en de mensen daaromheen te kunnen doorlichten, werkte de Gestapo met 'vertrouwensmensen' (V-Leute). Deze samenwerking kon zowel ontstaan op basis van vrijwilligheid als worden afgedwongen door de Gestapo. Vertrouwensmensen bespioneerden de mensen uit hun eigen omgeving en konden op die manier profiteren van het vertrouwen dat de mensen die bespioneerd werden in hun stelden.

Ook de bevolking hielp de Gestapo bij zijn werkzaamheden. Wie anderen verklikte door aangifte te doen of verdachtmakingen uit te spreken, deed dit om allerlei verschillende redenen. Meestal bleven de vrouwen en mannen die anderen verklikten anoniem en handelden op eigen initiatief. Zo kwam de Gestapo veel te weten over het privéleven van mensen, zonder daarvoor zelf in actie te hoeven komen.

Plaatsen van gevangenschap

1

Verdoezeld en vergeten

Nadat de Duitsers in mei 1945 capituleerden, werd de Gestapo door de geallieerden tot een criminele organisatie verklaard en werden de vroegere medewerkers vastgehouden in interneringskampen. Tijdens de gerechtelijke procedures voor denazificatierechtbanken werd alleen vervolging ingesteld vanwege lidmaatschap van een criminele organisatie. Uiteindelijk hoefde slechts een heel klein aantal van hen voor de rechtbank verantwoording af te leggen voor hun daden.

Over het verdere leven van veel mensen die door de Gestapo Osnabrück werden vervolgd, is niets bekend. Wie naar Duitsland werd gedeporteerd, keerde vaak uiteindelijk terug naar het eigen land van herkomst of emigreerde. De vervolgdgen hadden te lijden onder wat zij hadden meegemaakt. Vaak zwegen zij erover. Zij die wisten te overleven kregen maar zelden een schadeloosstelling.

Medewerkers van de universiteit van Osnabrück schonken in 1995 een herdenkingsplaquette voor de binnenplaats van het slot. Hierop wordt, bij het vroegere bureau van de Gestapo, herinnerd aan hen die door de Gestapo werden vervolgd. In 2001 nam een burgervereniging, in samenwerking met de universiteit, het initiatief tot de Herdenkingsplaats Gestapokelder.

D. RECORD OF EMPLOYMENT AND MILITARY SERVICE

29. Give particulars, with dates, of your employment and military service, as from 1st January 1931, accounting for promotions or demotions, transfers, periods of unemployment, attendance at educational institutions (other than those covered in Section B) or at training schools and full-time service with para-military organisations. (Part-time employment is to be recorded in Section F.) Use a separate line for each change in your position or rank or to indicate periods of unemployment or attendance at training schools or transfers from one military or para-military organisation to another.

D. NENNUNG, IN ZEITLICHER REIHENFOLGE, ALLER BESCHÄFTIGUNGEN UND ANSTELLUNGEN, EBENSO ALLER MILITÄRDienstLEISTUNGEN, SEIT DEM 1. JANUAR 1931.

29. Unter Erwähnung aller Einzelheiten und Daten, Beförderungen und Rangherabsetzungen, Versetzungen, Arbeitslosigkeit, Besuch von Bildungsinstituten (mit Ausnahme solcher, die unter B vorkommen) ebenso aller Ausbildungsschulen und Lehranstalten und Volldienst in militärischen Organisationen (Nebenbeschäftigungen) sind in Abschnitt F anzugeben. Benutzen Sie eine besondere Zeile für jeden Wechsel in Stellung oder Rang, oder zur Angabe von Arbeitslosigkeits-Zeitabschnitten, oder für den Besuch von Ausbildungsschulen, oder für Versetzungen von einer militärischen, oder militärischen Organisation zu einer anderen.

From	To	Employer and Address or Military Unit	Name and Title of Immediate Superior or C.O.	Position or Rank	Duties and Responsibilities	Reasons for change of Status or Cessation of Service
von	bis	Arbeitgeber und Anschrift oder Militärschrift	Name und Titel (Rang) des unmittelbaren Dienstvorgesetzten oder höheren Offiziers	Stellung oder Dienstgrad	Art der Tätigkeit und Verantwortungsbereich	Grund für Wechsel in Position oder Beendigung des Dienstverhältnisses
1.1.31	31.12.31	Moll & Givogari Bielefeld		Former	Fermergeselle	Arbeitslosigkeit
1.1.32	31.12.32	Hebe's L.O.s		Former	seit 1936 Einzelhändler für Gebrauchsgegenstände	Militärdienst
1.1.33	31.12.33	Hebe's L.O.s	Firma Walther	Former	seit 1936 Einzelhändler für Gebrauchsgegenstände	Militärdienst
1.1.34	31.12.34	Soldat 2. Btl. d. 1. Inf. Div.	Hptm. Witte	Soldat	Soldat	Wachdienst
1.1.35	31.12.35	Soldat 2. Btl. d. 1. Inf. Div.	Hptm. Schneider	Leutnant	Leutnant	"
1.1.36	31.12.36	Truppenübungsplatz Mitterteich				
1.1.37	31.12.37	Munitionskammeranstalt Lebnitz	Oberstl. Brada	Waffenverwalter	Waffenverwalter	
1.1.38	31.12.38	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz	Hptm. Bandelich	Feldwebel	Waffenprüfung Hauptfeuerwaffen	Waffenabschluss
1.1.39	31.12.39	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.40	31.12.40	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.41	31.12.41	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.42	31.12.42	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.43	31.12.43	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.44	31.12.44	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.45	31.12.45	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.46	31.12.46	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.47	31.12.47	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.48	31.12.48	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.49	31.12.49	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.50	31.12.50	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.51	31.12.51	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.52	31.12.52	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.53	31.12.53	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.54	31.12.54	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.55	31.12.55	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.56	31.12.56	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.57	31.12.57	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.58	31.12.58	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.59	31.12.59	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.60	31.12.60	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.61	31.12.61	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.62	31.12.62	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.63	31.12.63	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.64	31.12.64	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.65	31.12.65	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.66	31.12.66	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.67	31.12.67	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.68	31.12.68	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.69	31.12.69	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.70	31.12.70	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.71	31.12.71	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.72	31.12.72	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.73	31.12.73	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.74	31.12.74	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.75	31.12.75	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.76	31.12.76	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.77	31.12.77	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.78	31.12.78	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.79	31.12.79	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				
1.1.80	31.12.80	Waffenprüfungsanstalt Lebnitz				

2

- 2 Helmut Mieth was van 1937 tot 1945 lid van de Gestapo. Hij was eerst werkzaam in Osnabrück, maar werd in 1939 overgeplaatst naar het 'Protectoraat Bohemen en Moravië'. Tijdens zijn denazificatieproces beweerde hij op 9 september 1946 dat hij tijdens de oorlog had gediend in de Wehrmacht, het toenmalige Duitse leger. Daarmee wist hij met succes aan strafvervolgning te ontkomen.

[NIEDERSÄCHSISCHES LANDESARCHIV | STANDORT OSNABRÜCK]

- 1 Ongedateerde groepsfoto van de Gestapo Pardubitz/nu Tsjechische Republiek, waarop Helmut Mieth te zien is in SS-uniform (tweede rij, zesde van links). De Gestapo Pardubitz was op 24 juni 1942 betrokken bij de vernietiging van de plaats Ležáky. Er werden 34 vrouwen en mannen doodgeschoten, bijna alle 13 kinderen die werden afgevoerd werden vermoord.

[NATIONALGEDENKSTÄTTE LEŽÁKY]

Colofon

Projectbeheer

Gedenkstätten Gestapokeller und Augustaschacht e. V.

Bestuur van de Vereniging

Hannah Bennhold-Rohwer, Jennifer Gebhardt, Georg Hörnschemeyer, Jutta Keil, Dr. Klaus Lang, Brigitte Lenz-Gust, Peter Kreipe, Brigitta Rüschemeyer, Heiner Trimpe-Rüschemeyer, Dr. Ute Vergin, Dr. Stefan Wiese

Raad van Advies

Wolfgang Griesert, Anna Kebschull, Dagmar Bahlo, Peter Gausmann, Holger Elixmann, Dr. Rolf Keller, Dr. Hermann Queckenstedt, Maria Beisel, Michael Grünberg, Mario Franz, Stephan Soldanski, Dr. Dieter Köster, Prof. em. Dr. Wolfgang Benz, Mechthild Brebaum-Ersen, Martin Bäumer, Claus Peter Poppe, Filiz Polat, Matthias Seestern-Pauly, Gisela Brandes-Steggewentz

Projectleiding

Dr. Michael Gander

Projectcoördinatien

Dr. Janine Doerry

Curatoren

Dr. Janine Doerry, Dr. Matthias Gafke, Dr. Michael Gander, Dr. Michael Pittwald, Tanja Vaitulevich

Administratie

Georg Hörnschemeyer

Tentoonstellingsontwerp en realisatie

GfG / Gruppe für Gestaltung – Ulrike Rosemeier
oblik identity design – David Lindemann

Wetenschappelijke adviesraad

Prof. Dr. Rosmarie Beier-de Haan (bis 2016),
Prof. em. Dr. Wolfgang Benz, Prof. Dr. Carsten Dams

Tekstredactie

Textgärtnerei, Jules Bradbury,
textual – Koert Braches, Thomas Hartwig

Foto's, films en filmmontage

Tobias Trapp, Theo van Delft, Dr. Michael Kaiser,
Jean-Marie Vinciar

Spreekers en muziek

Matthias Menne, Ralf Siebenand

Uitvoerende bedrijven

afaw design GmbH, AV Mediacom, Bröcker Metallbau GmbH, Eberhard Schweer GmbH, Elektro Meier GmbH, ESM GmbH, Gering GmbH, Hoffmeister GmbH, HSW Hausmeisterservice, KS-Garten, Malerhandwerk Vögelwang, raumwerk-tischlerei gmbh, S+W Alubau GmbH, Schomaker Bauunternehmen GmbH

Met dank aan

Thorsten Ahlich, Femke Akerboom-Beekman, Alain Alexandra, Helena Ammerich, Irina Avilova, Dr. Herbert Bäumer, Wolfgang Beckermann, Patrick Beaurain, Dr. Inge Becher, Ralf Bertschmann, Bildungswerkstatt Georgsmarienhütte gGmbH, Hannelore Blischke, Martin Bock, Dr. Carl-Heinrich Bösling, Ton Bostelaar, Fabrice Bourrée, Dr. Thomas Brakmann, Gert de Prins, Aleksandr Derksen, Horst Dransmann, Dieter Eggert, Ellinor Fischer, Ursula Fisser-Blömer, Judith Franzen, Axel Friederichs, Burkhard Fromme, Hendrik Willem Gaertman, Yolanda C.M. Gastelaars, Georgsmarienhütte GmbH, Christoph Gräf, Christine Grewe, Angélique und Cassandra Heidrich, Dr. Wilfried Hötker, Alea Hoge, Wilfried Holle, Helmut Holz, Pascal Hureau, Denise Irmischer, Dr. Volker Issmer, Dr. Paul Joubert, Arnold Jürgens, Mechthild Jüschke, Dr. Werner Jung, Bernhard Kaiser, Anneliese Kamsties, Dr. Birgit Kehne, Adolf Klein, Dr. Kerstin Klein, Eike Knehans, Eva Kuck, Kultur- und Verkehrsverein Hasbergen e. V., Sigrun Lempe, Karolin Loch, Harald Lohr, Hermann Löhring, Prof. Dr. Wolfgang Lücke, Marlies Lücking, Dr. Janina Majerczyk, Alexandra

Gebruiksrechten van afbeeldingen en documenten

Archives générales du Royaume | Service de Archives des Victimes de la Guerre | Brüssel, Arolsen Archives | Bad Arolsen, Ton Bostelaar, Bundesarchiv | Berlin, Bundesarchiv | Ludwigsburg, Bezirksregierung Köln, Der Bundesbeauftragte für die Stasiunterlagen (BStU) | Berlin, Hendrik Willem Gaertman, Gedenkstätte Ravensbrück, Mechthild Jüschke, Heimatverein Melle, Helmut Holz, Dr. Volker Issmer, KME-Firmenarchiv, Landesamt für Geoinformation und Landesvermessung Niedersachsen, Landesarchiv Berlin, Landesarchiv NRW | Abteilung Rheinland, Landschaftsverband Osnabrücker Land e.V., Sigrun Lempe, Luftbild-datenbank Dr. Carls GmbH, Dr. Peter Marchal +, Medienzentrum Osnabrück, Museumsquartier Osnabrück, NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies | Amsterdam, National Archives of Norway, Nationalgedenksstätte Ležáky, Niedersächsisches Landesarchiv | Standort Hannover, Niedersächsisches Landesarchiv | Standort Stade, Osnabrücker FilmForum e. V., Redaktionsarchiv Neue Osnabrücker Zeitung, Gudrun Renner, Hiltrud Schäfer, Heinrich Schallenberg, Service Historique de la Défense | Division des Archives des Victimes des Conflicts Contemporains | Caen, Stadtarchiv Mülheim/Ruhr, Stadt Osnabrück | Fachbereich Geodaten und Verkehrsanlagen, Stadtwerke Osnabrück, Stanford University Spatial History Lab, The National Archives | London, Volker Johannes Trieb, Universitätsbibliothek Lund, Erik Vermij, Ria Wijnen-Dekker

Mochten voor de hier gebruikte materialen, ondanks intensieve naspeuringen, gebruiksrechten zijn geschonden, dan vragen wij om uw begrip en verzoeken wij u, ons dit te laten weten.

Colofon

(bis | until | tot 2018), Dr. Christine Glauning, Thomas Jander (ab 2017), Dr. Rolf Keller, Dr. Thomas Lutz, Prof. Dr. Christoph Rass, Prof. Dr. Dietmar von Reeken, Prof. Dr. Peter Romijn, Dr. Jens-Christian Wagner

Wetenschappelijk onderzoek

Alesja Belanovich-Petz, Verena Bunkus, Marius Hansen, Nils Hölmer, Anna Khovanska, Christiane Maier, Paula Oppermann, Dr. Tetiana Pastushenko, Schulz+Drieschner GbR, Stadt- und Kreisarchäologie im Osnabrücker Land, Dr. Ute Vergin

Wetenschappelijke samenwerking

Prof. Dr. Christoph Rass, Dr. Sebastian Bondzio, Lukas Hennies

Studentmedewerkers

Ina Beuker, Fabian Goldlücke, Joscha Michel Hollmann, Micha Keiten, Patrick Kiss, Lennart Lammers, Jaqueline Meurisch, Lisa Rauen, Annemarie Ritz, Moritz Rüschemeyer, Lena Wiele, Christopher Wüste

Redactie

Textgärtnerei – Bernd Degener, Kristina Kreitz,
Matthias Ludynia

Vertaling

Miriamne Fields, textual – Koert Braches,
Maria Danielson, Tanja Vaitulevich, Anna Khovanska

Sponsoren

Die Beauftragte der Bundesregierung
für Kultur und Medien

Stiftung
niederländische
Gedenkstätten

Stiftung der
Sparkasse Osnabrück

Stiftung
niederländische
Gedenkstätten

OSNABRÜCK
DE FRIEDRICHSTADT

KOSTER

Brochure

Uitgever

Gedenkstätten Gestapokeller und
Augustaschacht e. V.
Zur Hügelschlucht 4
49205 Hasbergen

Redactie

Dr. Michael Gander

Vormgeving

oblik identity design

Fotografie

Christa Henke,
Michel Iffländer, GfG / Gruppe für Gestaltung

Drukker

Gutenberg Beuys Feindruckerei GmbH

2020

Dankzij

Stiftung
niederländische
Gedenkstätten

GEORGS
MARIEN
HUETTE

Stiftung Deutsches Holocaust-Museum

Verdere ondersteuning

Die Beauftragte der Bundesregierung
für Kultur und Medien

Stiftung
niederländische
Gedenkstätten

Stiftung der
Sparkasse Osnabrück

Stiftung
niederländische
Gedenkstätten

OSNABRÜCK
DE FRIEDRICHSTADT

KOSTER